07/01/2020

Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου: Μία γνήσια Μικρασιάτισσα

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Η Ευτυχία Παπαγιαννοπούλου πέθανε στην Αθήνα στις 7 Ιανουαρίου 1972.

«Εγώ γράφω τραγούδια και τα πουλώ. Από κει και πέρα δεν ανακατεύομαι αν θα πιάσουν ή όχι, αν θα βγουν ή δεν θα βγουν σε δίσκους. Μόλις τα παραδώσω, υπογράφω και μια δήλωση παραιτήσεως από διάφορα δικαιώματα, ας πούμε απαρνούμαι τα πνευματικά μου τέκνα», δήλωνε σε συνέντευξή της στην εφημερίδα Ακρόπολις το 1960.

Η Ευτυχία Χατζηγεωργίου-Οικονόμου, αργότερα Νικολαΐδου και τελικά Παπαγιαννοπούλου, ήταν μια γυναίκα μποέμισσα που έζησε με πάθος «σκαρώνοντας» τα στιχάκια της για να έχει λεφτά για την «τσόχα», όπως την αποκαλούσε, χωρίς να νοιάζεται ούτε για καριέρα ούτε για υστεροφημία.

Για ένα κομμάτι ψωμί προμήθευε αφειδώς τους μεγάλους συνθέτες με αξέχαστους στίχους και δεν ενδιαφέρθηκε ποτέ για την είσπραξη δικαιωμάτων, με αποτέλεσμα, παρά την επιτυχία των τραγουδιών της, να πεθάνει φτωχή, στις 7 Ιανουαρίου του 1972.

Σε προηγούμενες θεατρικές σεζόν, το βιβλίο για τη ζωή της εμβληματικής αυτής μορφής της στιχουργικής, που γράφτηκε από την εγγονή της Ρέα Μανέλη, Η γιαγιά μου η Ευτυχία, έγινε η αφετηρία για να ξεδιπλωθεί η πολυκύμαντη ζωή της σε ένα ρεσιτάλ ερμηνείας από την ηθοποιό Νένα Μεντή.

Αντισυμβατικός και επαναστατικός χαρακτήρας από μικρή, γεννημένη στο Αϊδίνι της Μικράς Ασίας, είχε μια έντονη και περιπετειώδη ζωή βιώνοντας από πρώτο χέρι τις τραυματικές εμπειρίες του ξεριζωμού από τη Μικρά Ασία και την προσφυγιά καταφθάνοντας στην Ελλάδα το 1922 με πτυχίο δασκάλας ανά χείρας.

Μας ξεριζώνουν απ’ την ίδια μας τη γη. Ξαφνικά ακούγεται φοβερό βουητό, δίνεται το σύνθημα, αρχίζει το ποδοπάτημα…

Η ίδια σπαράζει και η καρδιά της ματώνει όταν περιγράφει τις εικόνες φρίκης που έζησε κατά τη διάρκεια του διωγμού, για τις οποίες απέφευγε να μιλάει συχνά όσο ζούσε: «Μας ξεριζώνουν απ’ την ίδια μας τη γη. Ξαφνικά ακούγεται φοβερό βουητό, δίνεται το σύνθημα, αρχίζει το ποδοπάτημα, ποιος θα προλάβει να πρωτομπεί μες στο καράβι, σε σπρώχνουν, σε πονούν. Και έρχονται καράβια και μια θάλασσα άγρια σαν να θέλει να σε πνίξει κι αυτή μες στον καημό σου».

Στη μετέπειτα πορεία της ζωής της σταδιοδρόμησε ως ηθοποιός και ποιήτρια, αλλά τελικά την κέρδισε η στιχουργική η οποία μετά τη χαρτοπαιξία αποτελούσε το μεγάλο της πάθος. Η θεατρίνα δούλεψε με διαλείμματα σε περιπλανώμενα μπουλούκια από το 1926 έως το 1942, περιοδεύοντας στην ελληνική περιφέρεια και φτάνοντας μάλιστα κάποια στιγμή να συνεργαστεί και με το θίασο της Μαρίκας Κοτοπούλη. Στην προσωπική της ζωή, ο γάμος της με τον πρώτο σύζυγό της διαλύεται αυτή την εποχή κυρίως λόγω της κοινωνικής κατακραυγής για το επάγγελμά της.

Η ιστορία της συνδέεται με την ψυχή ενός ολόκληρου λαού, που μέσα από τους στίχους της ένιωθε να εκφράζονται όλοι οι καημοί και οι ελπίδες του. Μέσα από

στίχους τους οποίους συνήθιζε να γράφει σε πακέτα τσιγάρων, πριν τους καθαρογράψει στο χαρτί και από εκεί πάρουν το δρόμο προς τη μελοποίηση με προορισμό την καρδιά όλων όσοι τους άκουγαν.

Όπως αναφέρει ο Αλέκος Σακελλάριος, «Η ζωή της όλη ήτανε μια ζωή γεμάτη μιζέρια και φτώχεια. Η Ευτυχία, όμως, ποτέ δεν έχασε το κέφι της. Σατίριζε όλους και όλα. Και πρώτα-πρώτα τον ίδιο της τον εαυτό».

Η πληθωρική φυσιογνωμία της Μικρασιάτισσας που έγινε η φωνή του λαού χωρίς να υπολογίζει το κέρδος και την αναγνώριση ισοδυναμεί με την ακριβή έννοια του όρου της γνήσιας ελληνικής ψυχής και λεβεντιάς, εκπροσωπώντας τον Έλληνα που η ψυχή του έχει δύναμη, στέκεται στα πόδια του, χαμογελάει και αγωνίζεται να ξεπεράσει την σκληρή πραγματικότητα.

«Το λαϊκό μας τραγούδι ξεπήδησε από μια ανάγκη, γι' αυτό είναι αληθινό, γι' αυτό εξελίχθηκε. Πρέπει όμως ν' αδειάσεις ψυχή και πνεύμα για να το πιάσεις. Πρέπει να ζυμωθείς με το λαό, να ζήσεις τους καημούς του. Γράφεται πρώτα με την καρδιά και το συναίσθημα και ύστερα με τεχνική», υποστήριζε με όλη της τη δύναμη.

Οι στίχοι της αποτέλεσαν ακρογωνιαίο λίθο της λαϊκής μουσικής, με το «Για μια γυναίκα χάθηκα» να αποτελεί το πρώτο της τραγούδι που μελοποιήθηκε από τον Βασίλη Τσιτσάνη, τον «δάσκαλό της στους στίχους», όπως τον αποκαλούσε η ίδια. Με δική του επίσης παραγγελία είχε γράψει τους στίχους για το γνωστό τραγούδι «Τα καβουράκια», το οποίο έγινε αργότερα η αφορμή να επέλθει ρήξη στη μεταξύ τους σχέση, όταν εκείνη σκέφτηκε να διεκδικήσει την πατρότητα των στίχων κι εκείνος αντέδρασε αναφέροντας ότι η τελική επιτυχημένη μορφή του τραγουδιού οφείλεται στον ίδιο και ότι εκείνη έδωσε απλώς στην αρχή ένα προσχέδιο.

Οι συνεργασίες της όμως με σπουδαίους συνθέτες της εποχής και μεταγενέστερους δεν σταματάνε εκεί, καθώς δεν υπήρχε ούτε ένας που να μην υποκλίθηκε στο έμφυτο χάρισμά της. Μανώλης Χιώτης, Στέλιος Καζαντζίδης, Απόστολος Καλδάρας, Αντώνης Ρεπάνης, Μάνος Χατζιδάκις «πάντρεψαν» τις μελωδίες τους με τους στίχους της Ευτυχίας, που φαίνεται ότι χωρίς να το έχει συνειδητοποιήσει, είχε ανακαλύψει το μυστικό που έκανε τα τραγούδια διαχρονικές επιτυχίες που μεταφέρονται από γενιά σε γενιά.

Όποια πέτρα κι αν σηκώσει κανείς, συναντά τα μελωδικά αυτά ίχνη που άφησε στο πέρασμά της η γυναίκα με τη μαγική πένα που συγκινούσε δίνοντας κουράγιο και δύναμη να συνεχίζει κανείς τον αγώνα παρά το σκληρό πρόσωπο που αποκαλύπτει αρκετές φορές η ζωή. Στίχοι αλησμόνητοι με γεύση γλυκόπικρη, όπως το «Δυο πόρτες έχει η ζωή», «Είμαι αετός χωρίς φτερά», «Ηλιοβασιλέματα», «Αντιλαλούνε

τα βουνά», «Είμαστε αλάνια», «Λίγο-λίγο θα με συνηθίσεις», «Όνειρο απατηλό», «Περασμένες μου αγάπες», «Πετραδάκι-πετραδάκι», «Τι να σου κάνει μια καρδιά», και αναρίθμητα άλλα μνημειώδη άσματα του λαϊκού μας πενταγράμμου.

Σε μια άγνωστη πτυχή της ζωής της εκδίδει το 1931 την ποιητική συλλογή Πνοές, ενώ λόγος γίνεται και για την ύπαρξη ενός δευτέρου ποιητικού πονήματος, του «Φλογέρα και άρπα», το οποίο ωστόσο φαίνεται να χάθηκε στη λήθη του χρόνου.

Η τραγική απώλεια της κόρης της και το πάθος με τη χαρτοπαιξία

Επτά πρόσωπα ήταν εκείνα που έπαιξαν καθοριστικό ρόλο στη ζωή της και το έργο της ως στιχουργού: η Μαρίκα Κοτοπούλη με την οποία συνεργάστηκε στο θέατρο, ο άνδρας της ο Γιώργος, ο Τσιτσάνης, ο Χιώτης, η μητέρα της η Μαριόγκα, η εγγονή της η Ρέα, κι άλλο ένα που την σημάδεψε αφήνοντας στην ψυχή της μια πληγή που δεν έκλεισε ποτέ μέχρι και την τελευταία της πνοή: Η μονάκριβη κόρη της η Μαίρη.

Η Μαίρη Νικολαΐδου –αυτό ήταν το όνομά της πριν το αλλάξει σε Λαΐδου επειδή υπήρχαν κι άλλες με το ίδιο επώνυμο στο θέατρο– υπέστη εγκεφαλικό επεισόδιο κλείνοντας τα μάτια της για πάντα. Είναι γνωστή στο ελληνικό κινηματογραφόφιλο κοινό για τη συμμετοχή της στην ταινία Λατέρνα, φτώχεια και φιλότιμο, όπου υποδυόταν μία από τις τσιγγάνες που πλαισίωναν τον Μίμη Φωτόπουλο και τον Βασίλη Αυλωνίτη. Τσακισμένη από την τραγική απώλεια, η Ευτυχία βρίσκει παρηγοριά στη χαρτοπαιξία η οποία ήταν και ένα είδος καταφύγιου για τα χρόνια που ακολούθησαν. Αγαπημένο της παιχνίδι ήταν η πόκα, που συνήθιζαν να παίζουν μόνο άνδρες.

Δύο χρόνια νωρίτερα, μάλιστα, θα μπορούσε κανείς να ισχυριστεί ότι είχε γράψει το προφητικό τραγούδι «Δύο πόρτες έχει η ζωή» για το οποίο η μεγάλη μαστόρισσα των στίχων έλεγε: «Μέσα σε αυτό το τραγούδι, ένιωσα για πρώτη φορά την οδύνη, σαν χάνεις μια αγαπημένη ύπαρξη και ύστερα μένεις μόνη. Σε αυτούς τους στίχους έχω κλεισμένη όλη μου τη ζωή – ή μάλλον τη ζωή της ζωής μου, την κόρη μου τη Μαίρη».

Χαρακτηριστική για την περίοδο αυτή είναι και η γραπτή κατάθεση του Αλέκου Σακελλάριου στη βιογραφία που έγραψε προς τιμήν της, στην οποία αναφέρει: «Η Ευτυχία, κεραυνοβολημένη από το θάνατο της κόρης της, έβαλε το μαύρο φουστάνι και το μαύρο μαντίλι στο κεφάλι της –που δεν τα έβγαλε ποτέ ως το θάνατο της– κι αφοσιώθηκε στην ανατροφή της μικρής Ρέας».

Όταν έσβησε η φωνή του λαού…

Έκλεισε τα μάτια της σε ηλικία 79 ετών έχοντας στο πλευρό της την εγγονή της Ρέα, που την φρόντισε ως τα γεράματά της. Μια γυναίκα που, όπως δήλωσε η Νένα Μεντή που την υποδύθηκε με εξαιρετική επιτυχία στο θεατρικό σανίδι, «έζησε συνεπής με τα θέλω της». Τελευταία της επιθυμία ήταν να της τραγουδήσουν το «Άμαξα μέσ' στη βροχή»…

Πηγή: Pontos-news.gr/ Βίκυ Καλοφωτιά